

مجموعه کتاب‌های

مرجع

نشر

آماده‌سازی کتاب

بخش اول

عملیات پیش از چاپ

زیر نظر: محمد رنجبری

ترجمه و تألیف: شهره مدرسی تهرانی

علیرضا پورممتاز

خانه کتاب ایران

مدرسی تهرانی، شهره، ۱۳۴۵-

آماده‌سازی کتاب: عملیات پیش از چاپ/ ترجمه و تالیف:
شهره مدرسی تهرانی؛ با همکاری علیرضا پورممتاز؛ زیر نظر
محمد رنجبری. - تهران: مؤسسه خانه کتاب تهران، ۱۳۸۱.
شانزده، ۳۰۰، 4 ص. : مصور، جدول، نمودار، نمایه.-(از)
مجموعه کتابهای مرجع نشر: ۲ [بخش اول]
ISBN: 964-6192-44-0

عنوان اصلی:

Book Production Reference Series: Book Preparation:
(section one) Prepress Operations

الف. پورممتاز، علیرضا، نویسنده همکار. ب. عنوان.

۶۷۶

پیرامون

آماده‌سازی کتاب: بخش اول، عملیات پیش از چاپ

محمد رنجبری

شهره مدرسی تهرانی، علیرضا پورممتاز

مهدی صداقت پیام، حسین درخشان

سعید بهشتی

خانه کتاب تهران
اول

۱۳۸۱

جلد ۳۰۰۰

تومان ۳۵۰۰

۹۶۴-۶۱۹۲-۴۴-۰

ناصر میرزایی

فرافرمگ (حمیرا قدیانی، علی اسدی)

دریچه

رحمان کیانی

سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

نام کتاب:

زیر نظر:

ک مولفان:

همکاران:

ویرایش فنی:

ناشر:

نوبت چاپ:

تاریخ چاپ:

شمارگان:

قیمت:

شابک:

✓ مدیر فنی:

آماده‌سازی:

لیتوگرافی:

نظارت چاپ:

چاپ و صحافی:

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

در طول دو دهه اخیر تحولات بسیار مهمی در حوزه کتاب به‌عنوان مهمترین و مؤثرترین زیرساخت فرهنگی رخ داده است. خوشبختانه تحولات اخیر با تغییرات مهمی در توسعه اجتماعی و فرهنگی در جامعه ما همراه گردیده و این خود باعث گشوده شدن افقهای جدید در عرصه سیاست‌گذاری فرهنگی بخصوص در بخش فرهنگ مکتوب شده است.

مهمترین وجه در حوزه کتاب و کتاب‌خوانی فرایند تخصصی شدن و ایجاد سازمان حرفه‌ای نشر بوده است. با تأیید کارشناسان و صاحب‌نظران، بدون گذر از این مرحله حل مشکلات نشر کشور امکان‌پذیر نخواهد بود. در این رویکرد تخصصی به عرصه کتاب، شکل‌گیری حرفه‌ها و تخصص‌های مختلف به‌وجود و تأثیر عوامل مختلفی بستگی دارد که یکی از مؤثرترین آن عوامل، آموزش صحیح در بخشهای مختلف این حرفه است.

صنعت نشر کتاب بر محور طیف گسترده‌ای از علوم، تخصص‌ها و تجربه‌های متنوع شکل می‌گیرد و رشد این صنعت نیز در گرو آموزش‌های تخصصی در شاخه‌های مختلف این حرفه است که متأسفانه در کشور ما توجه چندانی به این امر نشده است.

مؤسسه خانه کتاب با توجه به رسالت خویش در امر خدمتگزاری هر چه بیشتر به متولیان و دست‌اندرکاران صنعت نشر بر آن شده است تا مجموعه‌ای راهنما به‌عنوان مجموعه کتابهای مرجع نشر را فراهم آورده و در این مجموعه با مخاطب قرار دادن تخصصهای مختلف در این حوزه به فرایند حرفه‌ای شدن و ایجاد سازمان نظام‌یافته نشر، کمکی هر چند اندک کرده باشد.

آماده‌سازی کتاب و عملیات پیش از چاپ، کاغذ، چاپ، صحافی، توزیع، حقوق نشر، نمایشگاه‌های کتاب و ... عناوین مختلفی است که در این مجموعه انتشار می‌یابد.

امیدواریم صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران صنعت نشر کشور با پیشنهادات و انتقادات و راهنمایی‌های خود به غنای هر چه بیشتر این کتابها، کمک کنند و انتشار منظم این مجموعه نیز تأثیری هر چه اندک در پیشرفت روزافزون این حرفه داشته باشد.

محمد رنجبری
سرپرست مجموعه

پیش‌گفتار مؤلف

کتابهای مجموعه مرجع نشر دستنامه‌هایی هستند که در پیوند با چاپ و انتشار کتاب (به‌طور خاص) و زمینه‌های مرتبط، اطلاعاتی کاربردی و نظری به‌دست می‌دهند. اطلاعات فنی و دقیقی که در پیرامون هر موضوع در کتاب‌ها گنجانده می‌شوند، از نوع مطالبی هستند که آگاهی از آنها بر توانایی‌های افراد در کاربری‌های مختلف می‌افزایند.

بحثی که در پیوند با نشر مطرح است و به‌طور طبیعی در این کتاب نیز با آن سر و کار یافته‌ایم، موضوع عرف و سنت‌های نشر در ایران از یک طرف و تمایل به حضور بین‌المللی از طرف دیگر است. بسیاری از صاحب‌نظران کاستی‌ها را ناشی از نبود امکانات پیشرفته در حوزه چاپ و نشر می‌دانند در حالی که ما آن را ناشی از نبود توانمندی‌های حرفه‌ای و علمی در بهره‌برداری بهینه از امکانات بالقوه صنعت نشر می‌دانیم. به همین دلیل در این کتاب روی استانداردهای بین‌المللی تکیه داشته‌ایم و انتقال اطلاعات برای حرکت به‌سوی شیوه‌های مبتنی بر استانداردهای ملی و بین‌المللی را اصل قرار داده‌ایم.

واژه‌نامه‌ای دوسویه برای اصطلاحات انگلیسی و فارسی مجموعه آماده‌سازی
تهیه کرده‌ایم که در بر گیرنده واژگان تخصصی به کار رفته در متن این
مجموعه کتاب است و در آخرین بخش مجموعه آماده‌سازی خواهد آمد.

شهره مدرسی تهرانی

پاییز ۱۳۸۱

www.ketab.ir

فصل اول - کالبدشناسی کتاب

۲۰	بخش‌های عمده کتاب	۹	کتاب و انواع آن
۲۲	واحد‌های پیش از متن:	۹	تعریف:
۲۷	متن	۱۱	انواع کتاب:
۳۰	واحد‌های پس از متن:	۱۴	نشریات دوره‌ای:
۳۰	کتاب الکترونیک یا e-book	۱۵	اجزای کتاب: پاره‌ای نکات فنی و ساختمانی

فصل دوم - تولید کتاب: عملیات پیش از چاپ

۴۶	نسخه آماده عکاسی یا CRC	۳۵	آشنایی با عملیات پیش از چاپ
۴۷	فیلم‌ها:	۳۹	خلاصه عملیات پیش از چاپ
۴۸	فایل‌های آماده برای تولید نور:	۴۰	خطوط اصلی عملیات پیش از چاپ
۴۸	دستورالعمل‌های مورد نیاز چاپخانه	۴۰	۱ - کتاب‌های متنی تک‌رنگ
۴۹	برنامه‌ریزی برای چاپ‌های بعدی	۴۱	۲ - کتاب‌های مصور تک‌رنگ
	پیش‌بینی چاپ‌های آتی کتاب به صورت	۴۴	۳ - کتاب‌های رنگی مصور
۵۰	مشترک یا تولید ویرایش‌های جدید کتاب:	۴۵	۴ - نمونه اصلی جلد و لفاف
۵۱	سفارش نسخه اضافه برای فیلم‌ها	۴۶	محصولات نهایی کار پیش از چاپ برای تحويل به چاپخانه

فصل سوم - کار جریان‌ها: محتوا در برابر قالب

۷۳	نسل آینده	۵۵	ارزیابی استانداردهای کار جریان
	آشنایی با JDF و فرامای کلی برای	۵۶	طبیعت کار جریان
۷۴	کاربران	۵۷	چرا کار جریان‌های دیجیتال؟
۷۵	JDF و XML	۵۸	استانداردهای فناوری‌های کار جریان
۷۹	مفهوم JDF	۵۹	TIFF-IT در مقابل PDF
۸۳	مدیریت رنگ	۶۱	JDF در مقایسه با PCX
۸۳	چکیده بحث	۶۳	زبانهای نشان‌گذاری متن
۸۳	مدیریت رنگ چیست؟		در پیرامون زبان عمومیت‌یافته
۸۳	تعریف مشخصه‌ها	۶۴	نشان‌گذاری متن (SGML)
۸۵	استاندارد یا استاندارد سازی	۶۶	سازمان‌دهی کار جریان
۸۶	کلیات CIP4	۶۸	چاپخانه کارهای کم‌حجم و سردستی
۸۸	CIP4 چیست؟	۶۹	چاپخانه تجارتي
۸۹	نتایج	۷۰	ناشران و چاپخانه‌های درون‌سازمانی
۹۰	نکات مهم:	۷۱	ناشران و چاپخانه‌های علمی - فنی
		۷۲	تحلیل کار جریان‌ها

فصل چهارم - آماده‌سازی متن

۱۰۷	استفاده از سیستم‌های پیشرفته و حرفه‌ای	۹۳	تیپوگرافی
۱۰۸	اعداد کوچک و بزرگ	۹۴	سریف و بدون سریف
۱۰۸	حروف بزرگ کوتاه	۹۵	ارتفاع X (ایکس)
۱۰۹	تراز کردن	۹۶	اندازه‌گیری حروف
۱۱۰	متناسب‌سازی حروف (copyfitting)	۹۶	۱ - ارتفاع حروف
۱۱۲	انتخاب و استفاده از طرح حروف	۹۷	۲ - پهنای حروف
۱۱۲	انتخاب فونت برای صفحات متن اصلی	۹۸	تغییرات در یک مضمون (Theme)
۱۱۳	انتخاب فونت برای عنوان‌ها	۹۹	فاصله‌گذاری
۱۱۳	سریف در مقابل بدون سریف		تک فاصله‌گذاری در مقابل فاصله‌گذاری
۱۱۴	طرح حروف‌های نمایشی و تزئینی	۹۹	متناسب
	ترکیب طرح حروف‌های مختلف در یک	۹۹	طول سطر
۱۱۵	کتاب (یا سایر نشریات)	۱۰۰	فاصله‌گذاری بین سطرها (leading)
۱۱۶	نکات اضافی	۱۰۱	فاصله‌گذاری بین کلمات و حروف
۱۱۶	نشانه‌های شاخص (Bullets)	۱۰۳	نمای حروفچینی
۱۱۶	تورفتگی‌های آویخته	۱۰۴	استفاده از کاراکتر مناسب
۱۱۷	متن منفی یا نکاتیو		حروف ایتالیک، حروف سیاه و حروف
۱۱۷	کاربرد سبک‌ها	۱۰۴	بزرگ
۱۱۸	ساده کردن امور	۱۰۵	اندازه‌های اپتیک (optical sizes)
۱۱۹	انتخاب حروف و قلم‌ها	۱۰۶	تنظیم کردن علامت‌های نقل‌قول

۱۳۵	طراحی متن	۱۲۰	اندازه‌گیری‌ها و مجموعه اصطلاحات
۱۳۵	انتخاب طرح حروف	۱۲۵	ویژگی‌های طرح حروف
	انتخاب سطح متن، حاشیه‌ها و اندازه	۱۲۵	۱- مشخصات عمومی
۱۳۹	حروف متن	۱۲۵	الف - نسبت‌ها
۱۴۲	سیک‌های سرشناسه (عنوان)	۱۲۵	ب - تکیه
۱۴۴	عنوان‌های داخل متن	۱۲۶	پ - زوائد تزئینی
۱۴۶	سرسفحه‌های (فعال) و عنوان‌ها	۱۲۷	ت - خصوصیات ممیزه (earmarks)
۱۴۷	شماره صفحات	۱۲۷	۲- طبقه‌بندی طرح حروف‌ها
۱۴۷	متن ضمیمه و پانوشته‌های تصاویر	۱۲۷	الف- انسان‌گرا (ونیزی)
۱۴۹	صفحات پیش از متن و پیوست‌ها	۱۲۸	ب- گارالد (حروف قدیمی)
۱۵۰	خلاصه کردن مشخصات، حروفچینی	۱۲۹	پ- دوران گذار
	پارامترها (یا شاخص‌های) فاصله‌گذاری	۱۳۰	ت- دیدون (مدرن)
۱۵۲	بین حروف و فاصله‌گذاری بین کلمات	۱۳۱	ث- حروف مصری
۱۵۵	تیره‌گذاری (هایفن‌گذاری)	۱۳۲	ج- لینال (دیدون سریف)
۱۵۶	نقطه‌گذاری (سجاوندی)	۱۳۳	چ- حروف گلیفیک
۱۵۶	شاخص‌های طرح‌بندی صفحه	۱۳۴	ح- اسکرپیت
۱۵۸	پیش‌بینی حجم کتاب	۱۳۴	خ- گرافیک

فصل پنجم - تهیه تصاویر

۱۷۷	ب - دانه‌بندی	۱۶۶	سفارش و کاربری آرت ورک
۱۷۷	پ - تأثیرات رنگی	۱۶۶	آرت ورک‌های فنی
۱۷۷	ت - نوردهی	۱۶۹	تصاویر گرافیک (خلاق)
۱۷۸	ث - چگالی	۱۶۹	تصاویر ترمه و شیوه‌های جست‌وجوی آنها
۱۷۸	ج - نشانه‌ها	۱۷۰	کارهای ابتدایی
۱۷۸	۳- آرت ورک‌های تخت رنگی	۱۷۱	تهیه مجوز
۱۷۹	برش و تغییر دادن اندازه تصاویر	۱۷۲	هزینه‌ها
	روشی که در آن از ماشین حساب استفاده می‌کنیم	۱۷۳	کنار هم قرار دادن مواد اولیه
۱۸۱	۱- عمق مشخص‌شده	۱۷۳	ارزیابی نمونه‌های اصلی برای عکاسی
۱۸۱	۲- عمق مشخص نشده	۱۷۳	۱- تصاویر خطی تکررنگ
۱۸۲	روش قطری	۱۷۳	۲- تصاویر خطی رنگی
۱۸۲	ارائه دستورالعمل‌های شفاف	۱۷۳	۳- تصاویر ترمه تکررنگ
۱۸۴	طراحی کتاب‌های مصور	۱۷۳	۴- تصاویر ترمه‌ای رنگی
۱۸۴	انتخاب رویکرد	۱۷۴	تصاویر خطی
۱۸۶	کار با چارچوب خط‌کشی‌شده	۱۷۵	تصاویر ترمه
۱۹۰	طراحی فرم‌ها	۱۷۵	۱- تصاویر تکررنگ
۱۹۴	کتاب‌های مصور تکررنگ		۲- اسلاید رنگی (تصویرهای شفاف رنگی)
۱۹۵	کتاب‌های رنگی	۱۷۶	الف - امولسیون
		۱۷۷	

۱۹۸	پ - کاغذ	۱۹۶	شیوه‌های نمونه‌گیری
۱۹۹	ت - مرکب‌ها	۱۹۶	۱ - شیوه نمونه‌گیری چندلایه
۱۹۹	ث - شرایط بررسی چشمی	۱۹۷	پلاستیکی
۱۹۹	علامت‌گذاری نمونه‌گیری رنگ برای	۱۹۸	۲ - نمونه‌گیری فلزی
	تصحیح	۱۹۸	الف - نوارهای رنگ
		۱۹۸	ب - ترکیب زمانی رنگ‌بندی

فصل ششم - آماده کردن جلد و لفاف

۲۱۰	تعریف مشخصات اندازه نمونه	۲۰۵	خلاصه مشخصات و تعریف جلد / لفاف -
۲۱۰	۱- جلد	۲۰۷	خلاصه طرح
۲۱۰	الف - روی جلد	۲۰۸	مرور کردن نمونه‌های مقدماتی
۲۱۱	ب - پشت جلد	۲۰۸	۱- تناسب‌ها
۲۱۱	پ - عطف	۲۰۸	۲- درخشندگی
۲۱۱	۲- لفاف‌ها	۲۰۸	۳- نمونه سفید رنگی و چاپ
۲۱۱	الف - روی جلد	۲۰۸	الف - تطابق رنگ
۲۱۲	ب - پشت جلد	۲۰۸	ب - رنگ‌های مشکل
۲۱۲	پ - مغز یا بدنه کتاب	۲۰۹	پ - انطباق چاپ
۲۱۲	ت - لب‌برگردان‌ها (flaps)	۲۰۹	۴- جلوه‌های ویژه
۲۱۲	ارائه کتاب (presentation)	۲۱۰	ترسیم و ارزیابی نمونه نهایی

فصل هفتم - گرافیک رایانه‌ای (کامپیوتری)

۲۳۱	رنگ تقریبی	۲۲۱	فایل‌های گرافیک رستری
۲۳۴	تولید نسخه‌های تفکیکی رنگی	۲۲۴	گرافیک برداری
	نیم‌سایه‌های رنگی و زاویه‌های ترام‌گذاری	۲۲۶	متن
۲۳۶	یا پرده‌گذاری		شکل استاندارد بدون قالب‌بندی (اسکی
۲۳۸	مرکب‌های چاپ فرایندی رنگی	۲۲۶	(Unformatted ASCII)
۲۴۱	تولید سایه‌های رنگی (Tone reproduction)	۲۲۸	اصول اساسی چاپ رنگی
۲۴۳	افزودن سیاه	۲۲۸	بینایی
۲۴۴	زیربرداری و جایگزینی مؤلفه خاکستری	۲۲۹	رنگ افزایشی

فصل هشتم - روش‌های نمونه‌گیری و کنترل

	روش‌های نمونه‌گیری برای ایجاد انطباق با	۲۵۲	مراحل نمونه‌گیری
۲۵۶	مشخصه‌های محصول نهایی	۲۵۳	نمونه‌های مرحله‌ای
۲۵۹	نمونه‌های چاپی	۲۵۳	نمونه‌های هدف
۲۵۹	نمونه‌های چاپی روی ماشین چاپ	۲۵۴	نمونه‌های قراردادی

۲۷۲	مقدمات	۲۶۰	نمونه‌گیری با ماشین‌های چاپ نمونه‌گیر
۲۷۳	تعاریف	۲۶۱	نمونه‌های آنالوگ بدون ماشین چاپ
۲۷۴	روش‌ها	۲۶۲	سیستم‌های نورمکانیکی
۲۷۷	فرایند پیش‌پروازی	۲۶۴	سیستم‌های عکاسی برای نمونه‌گیری
۲۸۱	نتایج	۲۶۵	سیستم‌های عکاسی برقی
۲۸۵	۱ - دانش فنی	۲۶۶	سیستم‌های نمونه‌گیری دیجیتال
۲۸۵	۲ - ارتباطات	۲۶۷	درجه‌بندی نمونه‌گیری
۲۸۵	۳ - حجم کل کار (throughput)	۲۶۸	شرایط استاندارد بررسی و ارزیابی چشمی
۲۸۸	نتیجه‌گیری	۲۷۱	ابزارهای پیش‌پروازی در فرایند پیش از چاپ
		۲۷۱	آشنایی با بحث

آماده‌سازی کتاب بخش مهمی از فرایند تولید کتاب در صنعت نشر است که حد و مرزهای آن را به‌طور دقیق نمی‌توان تعیین کرد. از زمانی که طرح و ایده‌ای برای تولید یک کتاب در ذهن نویسنده یا ناشر یا سفارش‌دهنده آن شکل می‌گیرد، بارور می‌شود و در نهایت به طرح اولیه یک کتاب می‌رسد، ماجرایی طولانی دارد که هم در بسیاری موارد جالب است و هم در فرایند تولید کتاب تأثیرات بسزایی خواهد داشت. به این ترتیب، در بحث آماده‌سازی کتاب، ما از زمانی که ایده یا طرح اولیه آن مطرح می‌شود تا زمانی که ماشین چاپ کار خود را آغاز خواهد کرد با مجموعه‌ای از عملیات سروکار داریم که ایده نویسنده را یا ماشین چاپ به تکثیر می‌رساند.

نمونه اصلی می‌تواند به معنی آنچه از ابتدا برای تولید کتاب به کار گرفته می‌شود نیز به حساب آید.

برای آنکه بحث در مورد این بخش از فرایند تولید کتاب ساده‌تر شود این مجموعه از عملیات را به دو قسمت عمده تقسیم کردیم. قسمت اول، تولید نمونه اصلی کار است. نمونه اصلی کار نمونه‌ای است که شکل و نمای نهایی کتاب را پس از چاپ نمایش می‌دهد؛ اما نمونه اصلی باید (با تغییراتی) به صورتی تبدیل شود که قابل انتقال روی لوح‌های چاپ (زینک‌ها) باشد. مجموعه عملیاتی را که باید پس از تولید نمونه اصلی برای رسیدن به زینک انجام بدهیم، عملیات پیش از چاپ می‌نامیم.

مراحل تولید نمونه اصلی را می‌توان به‌طور خلاصه: طراحی کتاب یا ایده‌پردازی آن، تألیف و نوشتن کتاب، عکاسی و طراحی رایانه‌ای تصویرها، نمودارها و تمام نقش و نگارها و عناصر گرافیکی کتاب و ویرایش (شامل انواع بخش‌های ویرایش کتاب شامل ویرایش فنی، ویرایش محتوایی، ویرایش ادبی، ویرایش ساختاری و مانند آنها) دانست.

قبل از آنکه وارد این دو قسمت اصلی از بحث شویم بهتر دیدیم که کتاب را جدای از شکل ظاهری آن - که در صحافی بیشتر به آن خواهیم پرداخت - تعریف کنیم؛ که این قسمت را کالبدشناسی کتاب نامیده‌اند. و این مجموعه را مقدمه‌ای بر بحث آماده‌سازی کتاب به حساب می‌آوریم. جدا از بحث کالبدشناسی کتاب چند بحث دیگر نیز در اینجا مطرح می‌شود که در جای خود به آنها خواهیم پرداخت. بحث اول، فعالیت‌های پدیدآوران، ویراستاران و ناشر در پیوند با شکل‌گیری نمونه اصلی است. این فعالیت‌ها که بخش عمده‌ای از آنها را مراحل ثبت و ضبط اطلاعات حقوقی، تنظیم قراردادها و روشن کردن حد و مرز و شرح وظایف و کلیه توافقات حقوقی و اجرایی تولید یک کتاب است، به مجلد جداگانه‌ای از این مجموعه که حقوق نشر نامیده شده است سپرده‌ایم. بحث دیگری که در اینجا مطرح می‌شود این است که در حوزه آماده‌سازی کتاب بیشترین حد حضور سیستم‌های رایانه‌ای را در تمامی مراحل کار شاهد هستیم. با توجه به پیشرفت بسیار سریع و تحولات عمده‌ای که در حوزه کاربردهای رایانه‌ای وجود دارد بحث مربوط به کاربردهای رایانه‌ای در حوزه تولید کتاب حالتی پیچیده می‌یابد زیرا هنگامی که بحث از یک کتاب مرجع در این زمینه پیش می‌آید، برداشت عمومی بر این است که علی‌القاعده مسائلی که در اینجا مطرح می‌شوند ماندگاری طولانی‌تری دارند اما هنگام ورود به بحث کاربردهای رایانه‌ای، این ماندگاری را دور از انتظار باید دانست. هر بحث ظریف و دقیقی که پیرامون کاربرد نرم‌افزارهای رایانه‌ای و همچنین سخت‌افزارهای آن در حوزه آماده‌سازی کتاب بیاوریم، با سرعت دچار تحولاتی می‌شود که عملاً محتوای کتاب را غیرقابل استفاده خواهد ساخت. اما نمی‌توانیم به کل از آنها نیز صرف‌نظر کنیم. راه میانه‌ای که در اینجا

برگزیده شد این است که به کلیات کاربردهای رایانه‌ای در حوزه آماده‌سازی کتاب بپردازیم به گونه‌ای که خواننده کتاب توانایی بیشتری در انتخاب و بهره‌برداری از سیستم‌ها و نرم‌افزارهای رایانه‌ای داشته باشد. به طور مثال بحث مدیریت و گردش کار در حوزه آماده‌سازی کتاب و چاپ آن، اصطلاحات و مفاهیم اساسی در تنظیم و تولید متن و تصویرهای رایانه‌ای یا دیجیتال (به طور مثال وضوح تصویر، دقت تصویر، اندازه حروف، قلم‌های رایانه‌ای یا فونت‌ها، آرایش صفحه و اجزای آن، خودکارسازی روال‌های درهم‌کرد متون و عناصر گرافیکی و مانند آنها) جزو مواردی هستند که در این بحث گنجانده شده‌اند. از سوی دیگر با انتخاب هر روش کار برای درهم‌کرد متن و عناصر گرافیکی آن، ظرایف و دقایقی در کار وارد می‌شوند که صرفاً کاربرد داخلی و خاص برای روش انتخاب شده خواهند داشت. تلاش کرده‌ایم که از شرح و بسط این گونه موارد که بیشتر مختص آموزش بسته‌های نرم‌افزاری خاص می‌باشند دوری کنیم. اما در مقابل تا جایی که امکان داشته است سعی کرده‌ایم استانداردها و روال‌های کاملاً عمومیت یافته و پذیرفته در حوزه آماده‌سازی کتاب به صورت رایانه‌ای را بحث و بررسی کنیم. در بعضی موارد که استانداردها مفصل و دارای کاربردهای ویژه بوده‌اند به معرفی مختصر آنها اکتفا کرده‌ایم که خواننده در این صورت برای استفاده از آنها باید به کتاب‌های ویژه آن استانداردها مراجعه کند.

در حقیقت، از این نظر این کتاب به مجموعه راهنمایی عمومی تبدیل می‌شود که جنبه‌های تخصصی کار و راهکارهای اساسی و پایه را معرفی می‌کند و امکانات انتخاب مسیر بهینه را فراهم می‌آورد؛ اما پس از انتخاب مسیر، همراه خواننده نخواهد بود، و اطلاعاتی که به او می‌دهد در حد کلیات است تا بتواند دقیق‌تر تصمیم‌گیری کرده و به موضوعات مورد نظر خود با دقت بیشتری دسترسی یابد. نکته‌ای که در اینجا باید حتماً به آن توجه شود این است که در حوزه کاربرد رایانه‌ها برای آماده‌سازی کتاب، بعضی از اجزای کار، تابع استانداردهای پذیرفته شده بین‌المللی هستند که رعایت آن استانداردها می‌تواند بسیار مؤثر و مفید باشد اما بسیاری از وسایل و مواردی که در طراحی و تولید کتاب پیش می‌آیند، تابع شرایط خاص هر

کتاب و نظرات طراح و پدیدآوران و ناشر کتاب هستند و نمی‌توان در آن حوزه‌ها صحبت از استاندارد پذیرفته‌شده به‌صورت بین‌المللی به‌میان آورد. در مورد کتاب‌هایی که روال‌های عرفی پذیرفته‌شده‌ای از نظر آرایش ظاهری و محتوایی دارند، نظیر کتاب‌های درسی یا کتاب‌های آموزشی و مانند آنها می‌توان صحبت از عرف رایج به‌میان آورد که البته گاهی این عرف رایج را در زبان «انگلیسی استاندارد» می‌نامند که شاید کاربرد آن استاندارد در فارسی درست نباشد. اما در مورد کتاب‌هایی نظیر کتاب‌های هنری، کتاب‌های فنی و تخصصی، کتاب‌های داستان، کتاب‌های مرجع و مانند آنها اصولی که باید در نظر گرفته شوند همه جنبه‌های تولید کتاب را خشک و ثابت دربرنمی‌گیرند. یعنی نمی‌توان انتظار داشت که تمام دانشنامه‌ها، فرهنگ‌های لغت یا کتاب‌های مرجع، شکل و حروف و ساختار محتوایی ثابتی داشته باشند. گرچه در تنظیم محتوایی آنها اصولی پذیرفته‌شده وجود دارند که می‌توانند کاربری کتاب را در حوزه کاربردی آن بهینه سازند. جدای از این مسائل، در آرایش صفحات و کاربرد عناصر گرافیکی، نظر پدیدآورنده و ناشر در پیوند با کاربرد خاص در نظر گرفته شده برای کتاب، و بازار تعریف‌شده برای آن، ملاک عمل خواهد بود.

سخنی در آغاز

در باب روش‌های فنی کلاسیک و سستی نشر بسیار گفته‌اند. بخصوص در باب آماده‌سازی کتاب، کتاب و زیررأهنمای آماده‌سازی کتاب به قلم دکتر میرشمس‌الدین ادیب‌سلطانی مطلبی را ناگفته نگذاشته‌اند. برای پرهیز از دوباره‌کاری‌ها و جلوگیری از تکرار مطالبی که برای اغلب خوانندگان این کتاب آشنا هستند، سعی کردیم مطالب را به صورت تکلمه‌ای بر روش‌های کلاسیک در پیوند با شیوه‌ها و راهکارهای نو در حوزه آماده‌سازی کتاب تنظیم کنیم. از این رو نمی‌توان انتظار داشت که خواننده کتاب را در دست گیرد و نکته به نکته با دستورالعمل‌های آن مسیر کار در عملیات آماده‌سازی را طی کند. در هر بخش کلیات مطلب در پیرامون عملیات پیش از چاپ و آماده‌سازی کتاب آورده شده است و سپس در جاهایی که حس کردیم ممکن است مشکلاتی به وجود آید وارد جزئیات کار شده‌ایم. از این رو در فصل‌بندی کتاب روالی پیوسته که دربرگیرنده تمام مطالب با ترتیب تولید در مجموعه عملیات پیش از چاپ باشد به کار گرفته نشده است.